

TRAUMRAUM
Nanette Kraaikamp
Openingstekst Herfsttentoonstelling Drawing Centre Diepenheim
© 2016

Welkom in Diepenheim en welkom in het Drawing Centre Diepenheim bij de tentoonstelling *Traumraum*. Voordat ik mijn verhaal zal voordragen wil ik eerst mijn dank uitspreken naar de deelnemende kunstenaars, dat zijn: Karen Sargsyan, Lenneke van der Goot, Rozemarijn Westerink, Sebastiaan Schlicher, Charlotte Schleiffert en Stan Klamer.

Toen ik begon na te denken over deze titel *Traumraum*, dat Droomruimte betekent, en in het bijzonder over de definitie van het woord droom, vroeg ik me af wat een droom nu eigenlijk is. We weten natuurlijk allemaal wel wat dromen zijn, maar echt makkelijk te definiëren of onder een noemer te vatten zijn dromen niet.

In de eerste plaats is het iets dat wij mensen allemaal gemeen hebben en iedere nacht wel vier tot vijf keer schijnen te doen. We dromen weg in een visueel verhaal of flarden van verhalen. Hierover hebben we geen of nauwelijks controle. Onze innerlijke fantasie gaat met ons aan de haal en bepaalt wat we te zien krijgen. Logica, zoals die in de uiterlijke wereld geldt, is vaker niet dan wel aan de orde. Er kunnen de gekste dingen gebeuren, die totaal onmogelijk zijn in de werkelijkheid, maar die in onze droom als een waarheid worden geaccepteerd en evenzo beleefd.

Dromen zijn in dat opzicht een parallelle gelijkwaardige realiteit, een realiteit die op dat moment, namelijk wanneer we slapen, net zo echt is als de realiteit die we ervaren wanneer we wakker zijn. Of we nu vliegen, alles in roze beleven of in een totaal onbegrijpelijke taal communiceren, alles is mogelijk en is op dat moment zoals het is.

Pas als we wakker zijn, ontstaat de behoefte dit alles te duiden en te verklaren. In de oudheid verklaarde men de droom dikwijls als een boodschap van de goden, of als een voorspelling van iets dat te gebeuren stond in de toekomst. Men dacht vooral dat dromen van spirituele, bovennatuurlijke aard waren.

Pas in 1900 ontstond er een nieuwe kijk op de betekenis en herkomst van de Droom. Toen verklaarde Sigmund Freud dat de droom niet als iets goddelijks, maar als iets persoonlijks gezien moest worden. Dromen zouden wel symbolische boodschappen bevatten maar deze zouden volgens hem afkomstig zijn vanuit ons diepste zelf, namelijk vanuit ons *onderbewuste*. Ze weerspiegelen volgens hem onze persoonlijke al dan niet gefrustreerde verlangens en driften, die diep zijn weggestopt in ons brein. Zijn volgeling Jung voegde aan dat persoonlijke onderbewuste nog het idee van het *collectieve onderbewuste* toe. Dat collectieve onbewuste zou bij alle mensen gelijk zijn en bepaalde symbolen of archetypen bevatten, zoals die bijvoorbeeld in sprookjes, mythen en in de folklore te vinden zijn en die bij iedere dromer terugkomen, ongeacht zijn of haar achtergrond en cultuur.

Alhoewel dit bekende theorieën zijn, is niets daarvan bewezen. Tot op de dag van vandaag is wetenschappelijk nog altijd niet helemaal duidelijk waar dromen nu precies vandaan komen en waar ze voor dienen, laat staan of ze iets betekenen.

In ieder geval is Freuds psychoanalytische kijk op de droom voor vele kunstenaars de aanzet geweest om dit gebied van de geest en vooral deze geestestoestand in de kunst volop de ruimte te geven. *De koninklijke weg naar het onderbewuste* zoals Freud dat noemde, was voor kunstenaars een weg naar een oneindige authentieke innerlijke wereld. En dan denk ik hierbij natuurlijk vooral aan de tijd van Dada en het Surrealisme, waarin het irrationele en de vrije associaties volop aan de orde kwamen.

Nu, een eeuw later, zou je kunnen stellen dat kunst en droom nog altijd onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Ook tegenwoordig zijn er nog steeds veel kunstenaars die fantasievolle,

surrealistische werelden creëren. Het lijken vooral beeldend kunstenaars die tekenen die meester zijn in het vertalen van hun dromerige gedachten naar een visueel tastbaar materiaal.

Neem bijvoorbeeld het werk van Rozemarijn Westerink. In haar intieme tekeningen kunnen we verdwalen. Hoewel ze klein zijn, wordt je naar binnen gezogen in een labyrint van lijnen, geen hoekje van het papier is zonder inkt gebleven. Het zijn tekeningen gebaseerd op slechts een specifieke plek in de natuur. Een plek die zij door middel van haar herinneringen opnieuw heeft bezocht en gevisualiseerd op het papier, met telkens een ander resultaat. Veel herkenbare elementen vloeien over in vervreemdende resultaten. Door op zoek te gaan naar het ongrijpbare in haar geest, ontstaan immers telkens nieuwe vormen en associaties. Dit proces kun je bovendien mooi in beweging zien in de getekende animatie die zij van dit zelfde onderwerp maakte.

En ook bij Lenneke van der Goot beleven we bijzondere landschappen, en ook merkwaardige objecten en abstracte patronen. Landschappen waarin ongekende vormen figureren. En waar we patronen zien waarbij we niet goed weten waar we precies naar kijken, omdat we door haar optische tekenspel dikwijls op het verkeerde been gezet worden. Zij is virtuoos in haar techniek en beeldenwereld.

Bij Stan Klamer wordt de zichtbare wereld omgezet in tekeningen die dikwijls lijken op landkaarten. Van de werkelijkheid zijn slechts nog de details overgebleven maar die zijn opnieuw gerangschikt, al dan niet min of meer willekeurig. Boten, schepen en zeemeeuwen die hij zag vanuit zijn atelier aan het Amsterdamse IJ worden protagonisten in een doorlopende fantasiereis, waarin we telkens nieuwe plaatsen, landschappen en eilanden aandoen, ondersteund door delicate lijnen en kleuren.

Nu even terug naar het idee van Traumraum. In de werken van de tentoonstellingen lijkt de realiteit van alledag in eerste instantie te worden ontvlucht, maar deze is wel degelijk voelbaar en zelfs gedeeltelijk daarop gebaseerd. In deze tijd van versnelling en informatieve overkill is de behoefte zich terug te trekken in een eigen verhaal en alternatieve werelden, niet zozeer een vorm van romantisch escapisme waarbij de kunstenaar zich afkeert van de werkelijkheid, als meer een noodzakelijke artistieke manier van zoeken naar persoonlijke alternatieven om met de werkelijkheid om te gaan.

Zo zien we bijvoorbeeld dat Charlotte Schleiffert in haar werk politieke en maatschappelijke vraagstukken aan de orde stelt, zoals migratie, onderdrukking of machtsmisbruik. Wat haar tekeningen juist zo krachtig maakt is haar manier van werken, expressief en direct. Het lijkt alsof haar tekeningen vanuit haar geest direct op het papier zijn geknald, zonder tussenkomst van de ratio of andere vorm van controle, en dat maakt dat haar werk en ook haar boodschap op een zelfde bijna onbewuste manier hard bij de kijker binnenkomt.

Het sterk gevarieerde werk van Sebastiaan Schlicher is eveneens intens. Hij maakt tekeningen waarin je door zijn hallucinerende kleurgebruik en verzadigde tekenstijl wordt binnen getrokken in een vaak tamelijk bizarre realiteit met bizarre figuren en teksten, die je gelijk voor waar aanneemt. Voor hem is het werken zonder al te veel controle van wezenlijk belang om tot dergelijke parallele en dynamische wereld te komen.

De papieren sculpturen van Karen Sargsyan, hebben zeker ook een geëngageerd karakter. Zijn kleurrijke en theatraal aandoende figuren van papier, zijn veelal interpretaties van mythes en verhalen. Zo is de sculptuur die hij voor Drawing Centre Diepenheim maakte gebaseerd op de roman *Atlas Shrugged* van de Amerikaanse schrijfster Ayn Rand. Een roman waarin hij hedendaagse maatschappelijke vraagstukken herkent en vooral de balans die de mens daarin telkens weer moet zoeken tussen wat goed is en wat kwaad.

Het zal duidelijk zijn dat alle kunstenaars die hier nu exposeren op eigen wijze en eigenwijs een nieuwe beeldende werkelijkheid tekenen. De objectieve werkelijkheid is dan ook niet zozeer afwezig als meer visueel omgevormd tot een geheel dat meer gevoelsmatig dient te worden ondergaan, in een staat waarin controle over wat er te zien is je enigszins wordt ontnomen. Het is

een subjectieve realiteit die net zo waardevol is als de zogenaamd objectieve werkelijkheid. Als toeschouwer kun je deze dromen gelukkig juist niet goed beredeneren en niet eenduidig verklaren. Ze zijn enkel sterk visueel aanwezig waardoor je je op een onbewust niveau eens kunt verdiepen in de innerlijke wereld van anderen. Iets dat in mijn ogen vandaag de dag waardevoller is dan ooit. Ik wens u dan ook veel ruimte om te dromen toe.